

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

304

Gospodarka turystyczna w regionie

**Rynek turystyczny – współczesne trendy,
problemy i perspektywy jego rozwoju**

Redaktor naukowy

Andrzej Rapacz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Projekt współfinansowany z budżetu województwa dolnośląskiego

**DOLNY
ŚLĄSK**

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-366-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Matylda Awedyk, Maciej Makarewicz, Justyna Weltrowska , Indywidualne <i>city break</i> jako reprezentacyjny trend turystyki europejskiej w XXI wieku	11
Matylda Awedyk, Sandra Starczewska, Justyna Weltrowska , Rynek prywatnych apartamentów jako uzupełnienie oferty hotelarskiej w Poznaniu	19
Agata Balińska , Konkurencyjność Polski Wschodniej jako destynacji turystycznej w ocenie słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku SGGW	29
Katarzyna Bieluszko , Oczekiwania klientów hotelowych dotyczące cen w Internecie a działania hoteli na rynku elektronicznej dystrybucji.....	40
Krzysztof Celuch , Rola jednostek Convention Bureau w marketingu regionów turystycznych w Polsce	50
Ewa Dziedzic , Polityka kulturalna władz miejskich a rozwój turystyki.....	60
Piotr Gryszel , Wielokulturowość Dolnego Śląska jako produkt edukacyjnej turystyki kulturowej	69
Mikołaj Jalinik , Perspektywy rozwoju gospodarstw agroturystycznych na obszarze Puszczy Białowieskiej	78
Małgorzata Januszewska, Daria E. Jaremen, Elżbieta Nawrocka , Rola turystyki społecznej w równoważeniu konsumpcji turystycznej	90
Mirosław Januszewski , Zróżnicowanie aktywności turystycznej młodzieży uczącej się w powiecie wałbrzyskim.....	103
Anna Jęczmyk, Magdalena Maćkowiak , Lokalne grupy działania jako przykład współpracy sieciowej sprzyjającej tworzeniu produktu turystycznego	114
Zygmunt Kruczek , Znaczenie szlaków kulturowych dla rozwoju turystyki edukacyjnej	124
Magdalena Maćkowiak, Anna Jęczmyk , Strategia <i>hands-on activity</i> w turystyce wiejskiej i jej wykorzystanie w tworzeniu edukacyjnych produktów turystycznych.....	134
Beata Madras-Majewska, Janusz Majewski , Apiturystyka jako forma turystyki edukacyjnej	144
Janusz Majewski, Marcin Idzik , Regionalne zróżnicowanie aktywności turystycznej Polaków	153
Andrej Malachovský, Simona Murínová , Cestovný ruch na Slovensku v kontexte vývoja v Európe.....	163
Barbara Marciszewska , Turystyka edukacyjna – kontekst społeczny i ekonomiczny	174

Mirosław Marczak , Branding w turystyce – przykłady wykorzystania przez narodowe organizacje turystyczne w wybranych krajach	182
Izabela Michalska-Dudek , Pojęcie, rodzaje i motywy lojalności klientów przedsiębiorstw turystycznych	191
Agnieszka Niezgoda , Prosument na rynku turystycznym – próba zdefiniowania	203
Stefan Nowak , Struktura finansowania działalności lokalnych organizacji turystycznych	211
Katarzyna Orfin , Rola platform internetowych w działaniach promocyjnych jednostek terytorialnych w zakresie turystyki	220
Eugenia Panfiluk , Analiza ekonomicznych wyników działalności inwestycyjnej w sektorze turystycznym. Studium przypadku województwa podlaskiego	230
Renata Przeorek-Smyka , Determinanty prawne zrównoważonego rozwoju turystyki w Unii Europejskiej i w Polsce. Wybrane problemy	241
Sławomir Pytel, Grzegorz Jankowski , Wpływ migracji osób starszych na rynek pracy w obszarach atrakcyjnych turystycznie w Polsce.....	253
Andrzej Rapacz , Możliwości finansowania rozwoju turystyki społecznej w Polsce.....	264
Kristina Šambronská, Daniela Matušiková, Anna Šenková , Measuring service quality of hotel establishments on the base of GAP model with emphasis of dimension of service reliability	274
Renata Seweryn, Agata Niemczyk , Targi jako platforma bezpośredniej komunikacji branżowej (w świetle opinii zwiedzających Międzynarodowe Targi Gastronomiczne EuroGastro 2012).....	283
Jan Sikora, Agnieszka Wartecka-Ważyńska , Popyt na rynku turystyki wiejskiej w Polsce w świetle badań empirycznych	291
Aleksandra Sychała, Sylwia Graja-Zwolińska , Specyfika turystyki edukacyjnej na obszarach chronionych. Studium przypadku polskich parków narodowych	304
Monika Staszek, Teresa Brzezińska-Wójcik, Andrzej Świeca , Analiza ofert polskich touroperatorów na sezon 2012/2013 na podstawie turystyki wyjazdowej do Tunezji – jednego z najpopularniejszych kierunków wakacyjnych.....	314
Adam R. Szromek , Wskaźniki funkcji turystycznej i ich współzależność z innymi wskaźnikami ekonomicznymi na przykładzie polskiej gospodarki w latach 2000-2010	325
Rajmund Tomik, Andrzej Hadzik , Motywy uprawiania turystyki aktywnej przez studentów	339
Andrzej Tucki, Ewa Skowronek, Renata Krukowska , Ocena postaw społeczności lokalnej do rozwoju turystyki na przykładzie zwierzyńca	347
Piotr Zawadzki , <i>City placement</i> jako element promocji produktu turystycznego miast	358

Artur Zieliński, Krzysztof Czerwiński, Atrakcyjność turystyczna Buska-Zdroju w opinii jego mieszkańców.....	368
Artur Zieliński, Krzysztof Czerwiński, Poniemie jako przykład przestrzeni o szerokich możliwościach rozwoju turystyki edukacyjnej.....	379

Summaries

Matylda Awedyk, Maciej Makarewicz, Justyna Weltrowska, Individual city break as a representative trend in the XXIst century European tourism.	18
Matylda Awedyk, Sandra Starczewska, Justyna Weltrowska, Private apartments as a complement for hotels. Case study of Poznań accommodation market.....	28
Agata Balińska, Competitiveness of eastern Poland as a tourist destination in the opinion of students of the University of the Third Age of Warsaw University of Life Sciences	39
Katarzyna Bieluszko, Customer expectations for online hotel prices and hotels activities on the e-market.....	49
Krzysztof Celuch, The role of Convention Bureaux in tourism regions marketing in Poland.....	59
Ewa Dziezic, Cultural policy of city governments vs. tourism development	68
Piotr Gryszel, Multiculturalism of Lower Silesia as a product of educational cultural tourism	77
Mikołaj Jalinik, Functioning and development prospects of agritourism farms in Białowieża municipality.....	89
Małgorzata Januszewska, Daria E. Jaremen, Elżbieta Nawrocka, The role of social tourism in balancing tourism consumption	102
Mirosław Januszewski, Tourism activities diversification of the learning youth in Wałbrzyski district	113
Anna Jęczmyk, Magdalena Maćkowiak, Local Action Groups as an example of cooperation network favorable in creating a tourism product....	123
Zygmunt Kruczek, The importance of cultural routes for the development of educational tourism.....	133
Magdalena Maćkowiak, Anna Jęczmyk, The strategy of hands-on activity in rural tourism and its use in creating tourism educational products	143
Beata Madras-Majewska, Janusz Majewski, Apitourism as a form of educational tourism.....	152
Janusz Majewski, Marcin Idzik, Regional differentiation of tourism activity of Poles.....	162
Andrej Malachovský, Simona Murínová, Tourism in Slovakia in the context of development in Europe	173

Barbara Marciszewska , Educational tourism: social and economic context	181
Mirosław Marczak , Branding in tourism: examples of its use by National Tourism Organizations (NTO) in selected states	190
Izabela Michalska-Dudek , Notion, types and motives of loyalty of tourist enterprises clients	202
Agnieszka Niezgoda , Prosumer on the tourist market – attempt to define	210
Stefan Nowak , Financial structure of Local Tourist Organizations	219
Katarzyna Orfin , Role of internet platforms in promotion activities of territorial units in the area of tourism.....	229
Eugenia Panfiluk , The analysis of economic results of investment activity in tourist sector. Case study of Podlasie Voivodeship	240
Renata Przeorek-Smyka , Law determinants of sustainable tourism development in the UE and Poland. Selected problems	252
Sławomir Pytel, Grzegorz Jankowski , Retirees and their influence on the labour market in tourists areas in Poland	263
Andrzej Rapacz , Possibilities for financing the development of social tourism in Poland.....	273
Kristína Šambronská, Daniela Matušíková, Anna Šenková , Pomiar jakości obsługi hoteli na podstawie modelu GAP z podkreśleniem wymiaru niezawodności usług.....	282
Renata Seweryn, Agata Niemczyk , Fairs as a platform of the trade direct communication (on the basis of the opinions of visitors of International Food Service Trade Fair EuroGastro 2012)	290
Jan Sikora, Agnieszka Wartecka-Ważyńska , Demand on the market of rural tourism in Poland in the light of empirical studies	302
Aleksandra Sychała, Sylwia Graja-Zwolińska , Specifics of educational tourism in protected areas. Case study of Polish national parks	313
Monika Staszek, Teresa Brzezińska-Wójcik, Andrzej Świeca , The analysis of Polish tour operators' offers for the season 2012/2013 on the basis of an outbound tourism to Tunisia – one of the most popular holiday destinations.	324
Adam R. Szromek , Indicators of tourist function and their correlation with other economic indicators on the example of Polish economy in 2000-2010..	338
Rajmund Tomik, Andrzej Hadzik , Students' motivations for participation in active sport tourism	346
Andrzej Tucki, Ewa Skowronek, Renata Krukowska , Evaluation of residents' attitudes to tourism development on the example of Zwierzyniec ..	357
Piotr Zawadzki , City placement as an element of town tourism product promotion	367
Artur Zieliński, Krzysztof Czerwiński , Tourist attractiveness of Busko-Zdrój in the opinion of its inhabitants	378
Artur Zieliński, Krzysztof Czerwiński , Ponidzie as an example of the area with the wide range of development opportunities in terms of educational tourism.....	388

Renata Przeorek-Smyka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

DETERMINANTY PRAWNE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU TURYSTYKI W UNII EUROPEJSKIEJ I W POLSCE. WYBRANE PROBLEMY

Streszczenie: Artykuł prezentuje kluczowe uregulowania prawne normujące zagadnienie zrównoważonego rozwoju turystyki w Unii Europejskiej i Polsce. Wskazuje istniejącą dekoncentrację przepisów w omawianej dziedzinie. Dodatkowo pokazuje działania i sposoby wspierania równowagi w relacji turystyka–środowisko, jakie proponuje prawodawstwo Wspólnoty i RP.

Słowa kluczowe: uwarunkowania, rozwój zrównoważony, turystyka.

1. Wstęp

W literaturze przedmiotu występują różne podziały czynników wpływających na rozwój turystyki [Gołembski 2006, s. 105-107]. Do jednych z ważniejszych, określających ramy podejmowanych działań należą determinanty prawne. Legislacja rozproszonej sfery turystyki jest zadaniem bardzo trudnym. Omawiana branża nie stanowi, bowiem jednej, zwartej dziedziny gospodarki, lecz tworzona jest przez kilkadziesiąt samodzielnych sektorów. Zadania i działania wpływające na jej rozwój znajdują się w związku z tym w kompetencji różnych ministerstw i urzędów. Tworzone przez organy administracji państwowej, regionalnej oraz samorząd terytorialny (wojewódzki, powiatowy i gminny), jak również różne organizacje, dokumenty w postaci ustaw, deklaracji, strategii, stanowią wyraz priorytetowych celów i zadań formułowanych w ramach polityki międzynarodowej i krajowej. Artykuł prezentuje kluczowe uregulowania prawne normujące zagadnienie zrównoważonego rozwoju turystyki w UE i Polsce oraz uwidacznia istniejącą dekoncentrację przepisów w omawianej dziedzinie. Wskazuje również działania i sposoby, jakie proponują prawodawstwa Wspólnoty i RP, aby wspierać zachowanie równowagi w relacji turystyka–środowisko.

2. Zrównoważony rozwój w turystyce

Pierwsza i zarazem najbardziej rozpowszechniona definicja zrównoważonego rozwoju (ZR) wprowadzona została w legislacji globalnej w raporcie „Nasza Wspólna Przyszłość”¹. Opracowała go Światowa Komisja ds. Środowiska i Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych. Według niej ZR to rozwój, który zapewnia zaspokojenie potrzeb obecnym pokoleniom, bez narażenia możliwości zaspokojenia potrzeb pokoleń przyszłych [Our Common Future 1987, s. 15].

Do prawa polskiego pojęcie ZR wprowadził najważniejszy akt prawny, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, w rozdziale I, art. 5. Natomiast definiuje je ustawa Prawo ochrony środowiska, wskazując, że jest to rozwój „społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli, zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń” [Ustawa... Prawo ochrony środowiska]. Wcześniej omawiane pojęcie zdefiniowane zostało w ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska [Ustawa... o ochronie i kształtowaniu środowiska]; akt ten został uchylony 1.10.2001 r.

Pojęcie zrównoważonego rozwoju występuje również w literaturze prawniczej (np. art. 5 Konstytucji RP). W doktrynie prawnej przyjmowane jest, że koncepcja zrównoważonego rozwoju opiera się na zasadach sformułowanych przez Stowarzyszenie Prawa Międzynarodowego². Odgrywają one znaczącą rolę w prawie konstytucyjnym, publiczno-administracyjnym i finansowym.

W dokumentach odnoszących się do turystyki zrównoważony rozwój to rozwój, który pozwala zrealizować potrzeby współczesnych turystów i regionów turystycznych, a jednocześnie chroni i wzmacnia możliwości przyszłych konsumentów i producentów³. Podobnie definiuje ZR w turystyce rozszerzony dokument Agenda dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki – wskazuje on, iż stworzenie równowagi pomiędzy korzyściami dla turystów, potrzebami środowiska naturalnego

¹ Raport ten często nazwany jest Raportem Brundtland. Powstał on w 1987 r. W ślad za nim analogiczną definicję podano również w Agendzie 21. Definicja ta wskazuje, że rozwój gospodarczy i cywilizacyjny nie powinien być realizowany kosztem wyczerpywania zasobów nieodnawialnych i niszczenia środowiska, gdyż przyszłe pokolenia też posiadają prawo do rozwoju. Definicja ta różni się znacznie od ekonomicznej definicji zrównoważonego wzrostu gospodarczego.

² Do zasad tych zaliczane są: obowiązek państw do zapewnienia zrównoważonego użytkowania zasobów naturalnych, sprawiedliwość i wykorzenienie ubóstwa, wspólna, lecz zróżnicowana odpowiedzialność, przyczynność w podejściu do zdrowia ludzkiego, zasobów naturalnych i ekosystemów, udział społeczeństwa oraz dostęp do informacji i wymiaru sprawiedliwości, dobre rządzenie, integracja i współzależność [www.popt.gov.pl].

³ Określenie to nawiązuje bezpośrednio do idei ZR ogólnego, a zamieszczone zostało w jednym z głównych dokumentów UE – Agenda 21 dla przemysłu turystycznego [Majewski 1999, s. 7, nr 12, s. 8; www1.agora21.org].

i kulturowego oraz rozwojem i konkurencyjnością ośrodków turystycznych i przedsiębiorstw wymaga zintegrowanej i całościowej koncepcji politycznej [www.eur-lex.europa.eu].

Obecnie istnieją liczne mechanizmy polityczne, ekonomiczne i prawne, które mogą ukierunkować rozwój turystyki zrównoważonej. Tabela 1 pokazuje instrumenty zaproponowane przez Martina Mowfortha i Iana Munta.

Tabela 1. Narzędzia służące realizacji zrównoważonego rozwoju turystyki

Lp.	Narzędzia	Przykłady
1	Regulacje prawne	przepisy prawa międzynarodowego, legislacja krajowa i lokalna, przepisy branżowe, regulacje dobrowolne (np. ekocertyfikacja), incentywy finansowe,
2	Tworzenie obszarów chronionych	park narodowy, rezerwat przyrody, park krajobrazowy, obszar chronionego krajobrazu, obszar Natura 2000, pomnik przyrody, użytek ekologiczny, zespół przyrodniczo-krajobrazowy, stanowisko dokumentacyjne, ochrona gatunkowa,
3	Badania wpływu projektów na środowisko, systemy zarządzania środowiskiem, sprawozdania środowiskowe	wskaźniki zrównoważonego rozwoju i analiza pojemności i chłonności turystycznej obszarów [<i>Wskaźniki zrównoważonego rozwoju</i> 2005, Przeorek-Smyka 2012, s. 236-238], określenie granic dopuszczalnych zmian, tworzenie systemów zarządzania środowiskiem (np. według ISO serii 14000 oraz MAS – Eco Management and Audio Scheme) [zob. <i>Aktualne problemy...</i> 2008]
4	Techniki zarządzania ruchem turystycznym	wyznaczanie stref, polegające na wyznaczaniu obszarów, w których ogranicza się natężenie ruchu turystycznego poprzez stosowanie różnego rodzaju utrudnień, np. organizacyjnych; ograniczanie liczby odwiedzających (np., poprzez limitowanie liczby miejsc noclegowych na danym obszarze, wprowadzenie ilościowego ograniczenia wstępu); ograniczanie ruchu kołowego (np., polityka długiego dojazdu – zamykanie parkingów i dróg w pobliżu destynacji turystycznej); strukturyzacja przestrzenna odwiedzających; polityka cenowa (np., wprowadzenie opłat za wstęp, ekopodatki – opłaty za pobyt na danym obszarze).

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Bohdanowicz, Bohdanowicz 2006; Lisiecka 2010, s. 115-117; Simonides 2007, s. 402-470; Berbeka, Berbeka 2008, s.144-145].

3. Przepisy prawa międzynarodowego

Unia Europejska poprzez prawodawstwo wywiera bezpośredni wpływ na branżę turystyczną; wydając dyrektywy, nakłada obowiązek dostosowania krajowego prawodawstwa do wymogów własnych aktów prawnych. Nie posiada jednak podstaw prawnych do bezpośredniego kształtowania wspólnej polityki w obszarze turystyki. Mimo to liczne akty prawa europejskiego z różnych dziedzin mają zastosowanie do sfery turystyki, a organy UE podejmują poprzez nie działania zmierza-

jące do nawiązywania współpracy w turystyce oraz określania pożądanych kierunków jej rozwoju.

Można wskazać kilka kategorii dokumentów bezpośrednio lub pośrednio wpływających na rozwój turystyki, w tym jej rozwój zrównoważony na szczeblu UE. Tabela 2 w syntetyczny sposób prezentuje podstawowe dokumenty międzynarodowej legislacji o różnej randze i zasięgu, odnoszące się bezpośrednio do rozwoju turystyki zrównoważonej.

Tabela 2. Międzynarodowe dokumenty dotyczące zrównoważonego rozwoju turystyki

Lanzarocka Karta Turystyki Zrównoważonej⁴ (1995)
<ul style="list-style-type: none"> • Światowa Deklaracja Turystyki Zrównoważonej, w której została sformułowana koncepcja turystyki zrównoważonej, • opracowana na konferencji na wyspie Lanzarote przez WTO (wraz z UNEP – United Nations Environment Programme i UNESCO i Komisją Wspólnoty Europejskiej), • stwierdza, że rozwój turystyki powinien opierać się na zasadach zrównoważonego rozwoju
Agenda 21 dla przemysłu turystycznego – w kierunku trwałego rozwoju przyjaznego środowisku (1996)
<ul style="list-style-type: none"> • dokument przygotowany wspólnie przez Światową Radę Podróży i Turystyki (WTTC), Światową Organizację Turystyki (UNWTO) i Radę Ziemi, • opracowano w nim pierwsze zasady ZR turystyki, • do priorytetowych celów, które miały zbliżyć turystykę do zasad zrównoważonego rozwoju, zaliczono m.in. to, że rozwój turystyki ma przyczyniać się do zachowania zasobów przyrody i ochrony kultury, a branża turystyczna powinna dążyć do zmniejszania ilości odpadów, oszczędności wody i energii oraz stymulować do zachowań proekologicznych, • wskazuje on trzy główne narzędzia niezbędne w zapewnieniu proekologicznego rozwoju turystyki [Majewski 1999, s. 7]: <ul style="list-style-type: none"> – uregulowania prawne – wzmocnienie obecnych środków lub wprowadzenie nowych uregulowań mających na celu ochronę zdrowia i środowiska, – mechanizmy rynkowe – takie ich wykorzystanie, aby cena dóbr i usług lepiej odzwierciedlała ekologiczne skutki wykorzystania danego dobra naturalnego, procesu, produkcji, recyklingu i wywozu śmieci, – programy – w zamyśle tworzone z inicjatywy branży turystycznej celem zapewnienia odpowiedzialnej i etycznej gospodarki produktami turystycznymi
Deklaracja berlińska – Różnorodność biologiczna i zrównoważona turystyka (1997)
<ul style="list-style-type: none"> • uchwalona na Konferencji Ministrów Ochrony Środowiska w Berlinie, • wskazuje, że priorytety turystyki zrównoważonej mają być wdrażane do narodowej polityki gospodarczej państw, • kraje Europy, w tym również Polska, zobowiązały się do wprowadzenia zasad zrównoważonej turystyki

⁴ W 1992 r. w Rio de Janeiro odbył się tzw. Szczyt Ziemi – uznaje się go za wydarzenie, od którego podejmowane są konkretne działania na rzecz turystyki zrównoważonej.

<p>Podstawowe kierunki dotyczące zrównoważonego rozwoju turystyki europejskiej (25 listopada 2003 r.)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • komunikat Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomicznego i Społecznego oraz Komitetu Regionów, • wskazuje na wzmocnienie zrównoważonego rozwoju turystyki w krajach UE, zaleca opracowanie wspólnych narzędzi i polityk z udziałem przedsiębiorstw i destynacji turystycznych, władz krajowych i lokalnych. • podkreślone w dokumencie cele to m.in: <ul style="list-style-type: none"> – efektywny wkład polityki na szczeblu UE i poszczególnych krajów w obszarze turystyki, – pomoc podmiotom na wszystkich szczeblach w działaniach, mająca na celu zwiększanie zrównoważenia turystyki, • wyznaczone kierunki działań to: <ul style="list-style-type: none"> – włączenie środków wywierających wpływ na turystykę w główny nurt polityki turystycznej, – promowanie zrównoważonej turystyki, – wzmocnienie rozumienia i widoczności turystyki – wskazano działania, np. nowelizację Dyrektywy 95/57/WE w sprawie zbierania informacji statystycznych w dziedzinie turystyki oraz wdrożenie rachunku satelitarnego turystyki, rozwój Europejskiego Portalu Turystycznego, zbadanie możliwości promowania wzorców zrównoważonej turystyki, organizacja corocznego Europejskiego Forum Turystyki
<p>Odnowiona polityka turystyczna UE: Ku silniejszemu partnerstwu na rzecz turystyki europejskiej (2006)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Komunikat Komisji Wspólnot Europejskich – wskazuje kierunki działań w turystyce prowadzonych na szczeblu UE, • omawia działania Komisji w obszarze turystyki w obecnych ramach prawnych UE, których realizacja pozwoli lepiej wykorzystywać potencjał wzrostu i tworzenia miejsc pracy w sektorze w sposób zrównoważony; uwypukla także możliwe sposoby angażowania się różnych stron zainteresowanych w działania Wspólnoty, • podkreśla, że tworzeniu silniejszego partnerstwa na rzecz turystyki w Europie ma służyć m.in. włączenie środków wywierających wpływ na turystykę w główny nurt polityki turystycznej oraz promowanie zrównoważonej turystyki, • Komisja uważa, że najbardziej odpowiednimi instrumentami wdrażania tej polityki są: koordynacja w ramach Komisji oraz w ramach władz krajowych, współpraca między różnymi zainteresowanymi stronami oraz ustanowienie szczególnych działań wspierających • obszary, na których skupią się działania, to m.in.: <ul style="list-style-type: none"> – lepsze stanowienie prawa – w wielu obszarach polityki otoczenie regulacyjne może mieć szczególne znaczenie dla konkurencyjności przemysłu turystycznego oraz celów podróży turystycznych; ze względu na dużą liczbę polityk mających wpływ na turystykę konieczne jest aktywne promowanie poprawy otoczenia regulacyjnego, zarówno na szczeblu krajowym, jak i europejskim, – koordynacja polityki – większość działań Wspólnoty mających na celu wspieranie konkurencyjności turystyki europejskiej realizowana jest za pośrednictwem instrumentów polityki przedsiębiorczości, – lepsze wykorzystywanie dostępnych europejskich instrumentów finansowych, – konkretne działania wspierające ZR turystyki europejskiej, np. identyfikacja krajowych i międzynarodowych środków wspierania MŚP związanych z turystyką oraz ustanowienie procesu wymiany dobrych praktyk

Tabela 2, cd.

Raport „Działania na rzecz bardziej zrównoważonej turystyki europejskiej” (2007)
<ul style="list-style-type: none"> • jest efektem prac Grupy ds. zrównoważonego rozwoju turystyki powołanej w ramach działalności Unii Europejskiej w roku 2004, • w dokumencie tym podkreślono, że zwłaszcza turystyka powinna rozwijać się zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, • wskazano, że osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju wymaga sprostania ośmiu kluczowym wyzwaniom, do których zaliczono: <ul style="list-style-type: none"> – redukcję sezonowości popytu, – ograniczenie negatywnego oddziaływania transportu turystycznego na środowisko, – poprawę jakości zatrudnienia w turystyce, – utrzymanie i podniesienie dobrobytu społeczności lokalnych oraz jakości ich życia, – minimalizowanie wykorzystania zasobów i produkcji odpadów, – ochronę i nadawanie wartości dziedzictwu naturalnemu oraz kulturowemu, – zapewnienie wszystkim grupom społecznym dostępu do turystyki, – wykorzystanie turystyki jako narzędzia w globalnym, zrównoważonym rozwoju, • stanowił podstawę do opracowania dokumentów: <ul style="list-style-type: none"> – Agencji dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki europejskiej – Komunikat Komisji Europejskiej z 19.10.2007, – Konkluzji w sprawie agencji dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki europejskiej. Dokument Rady Europy z 22.11.2007, – Dokumenty te służą opracowaniu konkretnych zadań w zakresie rozwoju turystyki zrównoważonej przez państwa członkowskie Unii Europejskiej oraz przedstawiają zasady, których muszą przestrzegać wszystkie podmioty zainteresowane rozwojem tej działalności gospodarczej.
Komunikat Agenda⁵ dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki europejskiej (19 października 2007 r.)
<ul style="list-style-type: none"> • komunikat Komisji Europejskiej, • stanowi dalszy wkład we wdrażanie nowej strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia oraz nowej strategii zrównoważonego rozwoju, • cele, jakie podkreśla, to: dobrobyt gospodarczy, sprawiedliwość i spójność społeczna oraz ochrona środowiska naturalnego i dóbr kultury; wskazane w niej wyzwania dla sektora turystyki dotyczą głównie zrównoważonej ochrony i zarządzania zasobami przyrodniczymi i kulturowymi, zminimalizowania zużycia surowców i zanieczyszczeń w ośrodkach turystycznych, włącznie

⁵ Podstawy dla Agencji 21 dla turystyki stworzył Globalny Program Działań – Agenda 21, który jest podstawowym dokumentem dotyczącym zrównoważonego rozwoju, przyjętym podczas Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro w 1992 r.; zawiera on kompleksowy program działań, które mają prowadzić do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju w XXI w. Dużą rolę we wdrażaniu postanowień tego dokumentu powinny odgrywać lokalne Agencje 21. Została również przyjęta deklaracja w sprawie środowiska i rozwoju oraz konwencje: w sprawie zmian klimatu, gospodarowania lasami oraz bioróżnorodności. Agenda 21 zobowiązuje kraje członkowskie ONZ do opracowania i realizacji krajowych strategii dotyczących zrównoważonego rozwoju. W 2002 r. została przyjęta rezolucja 57/254, w której lata 2005-2015 ogłoszono Dekadą Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju. Dokumenty opracowane na tej konferencji jednoznacznie określiły turystykę jako sektor posiadający duży potencjał do wprowadzania zasad ZR. Podkreślono, że turystyka stwarza bodźce ekonomiczne do ochrony zasobów przyrody. W dokumencie zostały sformułowane definicja i proekologiczne zasady turystyki zrównoważonej [Moryń-Kucharczyk, Natowska 2010, s. 70].

z produkcją odpadów, zarządzania zmianami w interesie zapewnienia dobrobytu wspólnoty, zmniejszenia różnicowania sezonowego popytu, uwzględnienia wpływu transportu związanego z turystyką, umożliwienia czerpania korzyści z turystyki wszystkim bez dyskryminacji, poprawienia jakości zatrudnienia w turystyce, również poprzez próbę rozwiązania problemu zatrudnienia nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich w ramach polityki migracyjnej Komisji; zapewnienie bezpieczeństwa turystów i społeczności lokalnych w miejscach, w których oferowane są usługi turystyczne, jest zarówno dodatkowym wyzwaniem, jak i podstawowym warunkiem pomyślnego rozwoju turystyki,

- zaznacza, że osiągnięcie rezultatów niniejszej agendy oraz wyjście naprzeciw wymienionym wyzwaniom będzie wymagało spójnego działania, które może być wsparte poprzez odpowiednie polityki publiczne: zrównoważone zarządzanie ośrodkami turystycznymi, włączenie problemów zrównoważonego rozwoju do działań przedsiębiorców oraz świadomości turystów co do potrzeb zrównoważonego rozwoju,
- Komisja Europejska uznaje potrzebę wsparcia finansowego zainteresowanych podmiotów w celu wzmocnienia wdrażania agendy

**Europa – najpopularniejszy kierunek turystyczny na świecie –
nowe ramy polityczne dla europejskiego sektora turystycznego (30 czerwca 2010 r.)**

- Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów,
- rozdział 5.2. Wspieranie rozwoju zrównoważonej i odpowiedzialnej turystyki wysokiej jakości – wskazuje, że zachowanie zasad ZR w turystyce obejmuje wiele aspektów: odpowiednie wykorzystanie zasobów naturalnych, uwzględnienie wpływu aktywności turystycznej na środowisko (odpady, uszczuplenie zasobów wody, wpływ na jakość gleby i różnorodność biologiczną itd.), stosowanie „czystych” źródeł energii, ochrona dziedzictwa, zachowanie spójności przyrodniczej i kulturowej regionów turystycznych, jakość i trwałość tworzonych miejsc pracy, skutki gospodarcze z perspektywy społeczności lokalnych czy jakość usług; należy sprzyjać inicjatywom propagującym ZR; Komisja Europejska stworzyła narzędzia, które mają ułatwić przedsiębiorstwom zarządzanie środowiskiem; zaliczono do nich m.in: europejskie oznakowanie ekologiczne (ekoetykieta UE) oraz wspólnotowy system ekozarządzania i audytu (EMAS)

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Przeorek-Smyka 2008; Bohdanowicz, Bohdanowicz 2006; www.ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/documents; *Ekoturystyka i odkrywanie dziedzictwa...*; www.eur-lex.europa.eu, COM (2007) 621, COM/2003/0716, COM/2006/0134; www.mg.gov.pl].

Istniejące w UE ramy prawne dla rozwoju polityki gospodarczej, społecznej i ochrony środowiska, oparte na partnerstwie na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia oraz na strategii zrównoważonego rozwoju⁶, tworzą odpowiednie podstawy dla osiągnięcia wytyczonych we wskazanych dokumentach celów odnośnie do rozwoju zrównoważonej turystyki. Już w komunikacie „Podstawowe kierunki dotyczące zrównoważonego rozwoju turystyki europejskiej” [COM (2003) 716] Komisja zauważyła, że zapewnienie zrównoważonego rozwoju turystyki eu-

⁶ Nowa długookresowa strategia rozwoju UE na lata 2010-2020: Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu; została zatwierdzona w 2010 r. przez Radę Europejską i zastąpiła realizowaną w latach 2000-2010 Strategię Lizbońską. Jednym z jej priorytetów jest wzrost zrównoważony, obok wzrostu inteligentnego i wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu [www.mg.gov.pl].

ropejskiej pod względem gospodarczym, społecznym i środowiskowym jest niezwykle ważne zarówno w postaci wkładu w zrównoważony rozwój Europy i świata, jak i dla trwałości, stałego wzrostu, konkurencyjności i sukcesu handlowego tego niezwykle ważnego pod względem gospodarczym sektora.

4. Regulacje kształtujące zrównoważony rozwój turystyki w Polsce

Obowiązujące w Polsce prawo wspólnotowe zawiera ok. 300 uregulowań odwołujących się do ochrony środowiska oraz 200 dotyczących sektora turystycznego [Sitek 2007, *Uwarunkowania i plany rozwoju...* 2010, s. 15]. Z zapisów zamieszczonych, m.in. w ustawach o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym [Ustawa... o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym] oraz Prawo ochronie środowiska [Ustawa... Prawo ochrony środowiska] wynika, iż zrównoważony rozwój jest podstawową ideą w planowaniu rozwoju jednostek terytorialnych. Najważniejsze akty prawne odnoszące się do kwestii zrównoważonego rozwoju w Polsce, w tym również w turystyce, prezentuje tab. 3.

Tabela 3. Podstawowe dokumenty dotyczące zrównoważonego rozwoju turystyki

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (2 kwietnia 1997)
<ul style="list-style-type: none"> – Art. 5 zalicza zasadę zrównoważonego rozwoju do najważniejszych zasad RP i zobowiązuje do jej realizacji, – Art. 74 mówi m.in., że władze publiczne mają prowadzić politykę, która zapewnia bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom, ich obowiązkiem jest również ochrona środowiska
Ustawa Prawo ochrony środowiska (27 kwietnia 2001)
<ul style="list-style-type: none"> – stanowi akt wdrażający uregulowania UE w zakresie ochrony środowiska, podkreśla, że powinna być ona realizowana zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, – nakłada na samorząd obowiązek przestrzegania zasad zrównoważonego rozwoju w opracowywaniu dokumentów, wskazując, że „zasady zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska stanowią podstawę do sporządzania i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, studiów uwarunkowań – i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego”
Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (27 marca 2003)
<ul style="list-style-type: none"> – przyjmuje rozwój zrównoważony za podstawę działań jednostek samorządu terytorialnego i organów administracji rządowej w obszarze kształtowania zasad polityki przestrzennej oraz przeznaczania terenów na określone cele i ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy
Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (6 grudnia 2006)
<ul style="list-style-type: none"> – zauważa, że polityka rozwoju prowadzona na różnych szczeblach państwa ma na celu m.in. „zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju”, – stwierdza, że polityka rozwoju prowadzona jest na podstawie strategii rozwoju, „przy pomocy programów służących osiągnięciu celów” ustawy „z wykorzystaniem środków publicznych” – do najważniejszych wyzwań zalicza: działania na rzecz zapewnienia realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, przystosowanie do zmian klimatu, ochronę różnorodności biologicznej, – działania mają być prowadzone poprzez regulacje określające zakres korzystania ze środowiska oraz ograniczanie tego wykorzystania w najważniejszych obszarach ochrony środowiska

<p>Krajowa strategia ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej (2007 nowelizacja)</p> <ul style="list-style-type: none"> – podkreśla, że wszystkie działania człowieka prowadzone są w środowisku przyrodniczym i w związku z tym mają na niego wpływ, dlatego „kryteria rozwoju zrównoważonego powinny być uwzględnione we wszystkich dokumentach strategicznych sektorów gospodarczych”, – określa cele oraz instrumenty i warunki ich realizacji
<p>Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozwój turystyki został w nim określony poprzez szereg działań, które uwzględniają m.in. zrównoważony rozwój turystyki, promowanie przyjaznych dla środowiska produktów i usług, rozwój zrównoważonej turystyki
<p>Narodowa strategia rozwoju regionalnego na lata 2007-2013 (6 września 2005)</p> <ul style="list-style-type: none"> – uznaje zrównoważony rozwój jako jedną z zasad rozwoju regionalnego kraju i jego regionów, zwracając uwagę, że preferowane są działania, które m.in. zachowują system przyrodniczy kraju, – priorytety rozwoju turystyki i wskaźniki jego oceny
<p>Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008-2033 (26 czerwca 2007)</p> <ul style="list-style-type: none"> – część oznaczona III.1.6. porusza zagadnienia turystyki, wskazuje podstawowe jej cele i zadania, w tym m.in. rozwój turystyki na obszarach chronionych i innych cennych przyrodniczo i krajobrazowo, rekonstrukcję przestrzeni turystycznej i przyjazne środowisku zagospodarowanie przestrzenne, zgodne z naturalną pojemnością recepcyjną i chłonnością terenów
<p>Strategia rozwoju turystyki w Polsce na lata 2007-2013 (21 czerwca 2005)</p> <ul style="list-style-type: none"> – dokument Rządu określający priorytetowe obszary wzmocnienia rozwoju turystyki, w tym kształtowanie przestrzeni turystycznej, uwzględniając w nich rozwój zrównoważony i działania wspierające, np. poprzez ułatwianie procedur, zbieranie danych, wsparcie instytucjonalne
<p>„Kierunki rozwoju turystyki do 2015 roku” (26 wrzesień 2008)</p> <ul style="list-style-type: none"> – dokument szeroko uwzględnia zrównoważone podejście do rozwoju gospodarki turystycznej, – formułuje misję rozwoju turystyki w Polsce; w jednej z nich zauważając, że „turystyka będzie dziedziną eksponującą i wykorzystującą w sposób efektywny, a równocześnie respektującą zasady rozwoju zrównoważonego cenne potencjały kraju, w szczególności dziedzictwo kultury i tradycji oraz bogactwo przyrody”, – wymienia instrumenty i narzędzia realizacji postanowień, np. poprzez organizowanie szkoleń, wprowadzanie jednolitego systemu badań, ochronę cennych walorów przyrody, tworzenie regionalnych programów ochrony i rozwoju obszarów atrakcyjnych turystycznie, tworzenie podstaw prawnych i ekonomiczno-finansowych systemowego funkcjonowania szlaków turystycznych w Polsce, wyznaczenie i stworzenie systemu ochrony prawnej dla „użytków turystycznych” – ochrona ich np. poprzez ograniczenie zagospodarowania przestrzennego, stosowanie nowoczesnych rozwiązań w zakresie ochrony środowiska, – podkreśla, że jednym z ważniejszych warunków wdrażania jej zapisów jest rozwój badań wspierających podejmowanie decyzji odnoszących się do rozwoju turystyki (m.in. badania statystyczne, opracowanie zintegrowanego programu badań regionalnych gospodarki turystycznej), – wskazane są też źródła finansowania wskazanych działań
<p>Dokumenty tworzone na szczeblu samorządu terytorialnego</p> <ul style="list-style-type: none"> – samorząd lokalny tworzy szczegółowe, obligatoryjne dokumenty, które uszczegółwiają przepisy szczebla krajowego; zawierają one zadania również w kwestii zrównoważonego rozwoju turystyki; do dokumentów tych można zaliczyć: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, Ekofizjografię, Program ochrony środowiska, Plan gospodarki odpadami. Gmina może też posiadać inwentaryzację przyrodniczą. Ważne jest też opracowanie strategii rozwoju (w tym turystyki) lub planu rozwoju lokalnego – posiadanie tych dokumentów jest wymagane m.in. przy akcesji o środki UE. Gdy gmina nie posiada nieobowiązkowych dokumentów (tzn. inwentaryzacji, strategii, planu rozwoju lokalnego), to planowanie zrównoważonego rozwoju opiera się na dokumentach: ekofizjografii, studium uwarunkowań (i spójnego z nim miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego) oraz programu ochrony środowiska. Jest to minimum wymagane w procesie planowania zrównoważonego rozwoju w gminie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej...; Ustawa... Prawo ochrony środowiska; Ustawa... o zasadach prowadzenia polityki rozwoju; Ustawa... o zasadach wspierania rozwoju regionalnego; www.mos.gov.pl; www.msap.pl; www.msport.gov.pl; *Kierunki rozwoju turystyki...* 2008; *Zrównoważony rozwój...* 2008, s. 130].

W Polsce przepisy odnoszące się do ZR w turystyce kształtowane są przez liczne uregulowania prawne (podobnie jak w prawodawstwie UE), przy czym legislacja tej kwestii rozproszona jest w różnych dokumentach, np. normujących ład społeczno-kulturowy, gospodarczy i przestrzenny oraz ochronę środowiska przyrodniczego [Szewczyk i in. 2011, s. 29]. Należy przy tym zauważyć, iż w zrównoważonym rozwoju turystyki, zgodnie z jego ogólną ideą, istotną rolę odgrywa samorząd lokalny. Jest to uzasadnione, gdyż na poziomie gminy są wdrażane i realizowane zasady polityki ekologicznej oraz podejmowane są bezpośrednie działania kształtujące przestrzeń turystyczną.

5. Podsumowanie

Podstawową przesłanką ZR w turystyce są zapisy podstawowych dokumentów Polski i Unii Europejskiej. Rozwój turystyki uznawany jest w nich za ważną część celów gospodarczych, które powinny być zintegrowane z celami ZR. W omawianych dokumentach społeczności lokalne zdefiniowane są jako podstawowa „jednostka” w efektywnym rozwoju zrównoważonej turystyki, a władze państwowe, regionalne i lokalne jako podmioty mające odpowiednio wspierać i stymulować wszelkie działania propagujące zrównoważone współistnienie środowiska przyrodniczego i turystyki.

Przedstawione dokumenty omawiają również działania mające na celu wdrażanie zawartych w nich zapisów dotyczących ZR w turystyce. Należą do nich m.in:

- harmonijne współdziałanie administracji rządowej, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych i ich zrzeszeń oraz organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych;
- wprowadzanie np. podatków środowiskowych oraz stosowanie dobrowolnych norm (np. ISO 140001, ekocertyfikaty, ekoetykiety)⁷;
- stymulowanie inicjatyw, których celem jest zrównoważony rozwój turystyki, np. w Polsce realizowane są m.in.: Program Natura 2000, Europejska Sieć Ekologiczna EECONETT oraz ECEAT – Polska;
- wprowadzanie jednolitego systemu badań, ochrona cennych walorów przyrody, tworzenie regionalnych programów ochrony i rozwoju obszarów atrakcyjnych turystycznie, tworzenie podstaw prawnych i ekonomiczno-finansowych ZR;

⁷ Komisja Europejska już kilka lat temu podjęła starania mające na celu stworzenie ujednoliconego i rzetelnego ekocertyfikatu dla obiektów turystycznych. W kwietniu 2003 r. podjęła decyzję i opublikowała dokument ustalający kryteria ekologiczne do przyznawania ekoetykiety Kwiatu Unii Europejskiej dla usług kwaterunkowych w turystyce („Commission Decision of 14 April 2003 establishing the ecological criteria for the award of the Community eco-label to tourist accommodation service” – 2003/287/EC). Jej celem jest ograniczenie negatywnych skutków środowiskowych poprzez: obniżenie zużycia energii i wody w obiektach turystycznych, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i surowców naturalnych, wyeliminowanie szkodliwych substancji chemicznych, promocję lokalnie produkowanej żywności, oraz ułatwienie sprostania lokalnym wymogom prawnym [www.eco-label.com, www.europa.eu.int/environment/ecolabel].

- wprowadzanie i egzekwowanie wysokich kar za nieprzestrzeganie norm środowiskowych;
- edukacja ekologiczna, która jest warunkiem realizacji turystyki zrównoważonej, gdyż istnienie świadomości społecznej (również wśród podmiotów turystycznych i turystów) w tym zakresie jest konieczne do realizacji przepisów prawnych [Bohdanowicz, Bohdanowicz 2006; Mirowski 2003, s. 35-43].

Można stwierdzić, że rola przepisów prawnych w ZR turystyki jest bezdyskusyjna. Jednak, nawet odpowiednio zaplanowana legislacja/polityka wsparta przez rządy państw nie doprowadzi do stworzenia turystyki bardziej przyjaznej środowisku bez zastosowania odpowiednich narzędzi, a przede wszystkim dobrej woli i chęci działania.

Literatura

Agenda dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki europejskiej, eurolex.europa.eu.

Agenda 21 for the travel and tourism industry – towards environmentally sustainable development, www1.agora21.org.

Aktualne problemy zarządzania środowiskowego, red. W. Kowalczewski, W. Matwiejczuk, Difin, cz. V: *Ekologia w zarządzaniu*, Warszawa 2008.

Berbeka J., Berbeka K., *Instrumenty ograniczania antropopresji turystyki na region recepcyjny*, [w:] *Zrównoważony rozwój turystyki*, red. S. Wodejko, SGH, Warszawa 2008.

Bohdanowicz J., Bohdanowicz P., *Stymulatory ekonomiczne i prawne polityki ekorozwoju dla turystyki*, [w:] *Problemy badawcze i metodologiczne politologii w Polsce*, red. A.J. Chodubski, M.J. Malinowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2006, www.usfiles.us.szc.pl, dostęp: 15.04.2013.

COM (2003) 716, wersja ostateczna 21.11.2003.

Ekoturystyka i odkrywanie dziedzictwa. Zbiór dobrych praktyk, red. D. Zaręba, Wydawnictwo Bros s.c., Kraków 2008, s. 7, 8.

Gołembski G., *Kompendium wiedzy o turystyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.

Kamieniecka J., Tatomir T., *Aktualne – w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej – uwarunkowania kształtowania procesu ekologizacji turystyki w Polsce. Ekspertyza prawna*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2004.

Kierunki rozwoju turystyki do 2015 roku, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Dokument Rządowy przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 26 września 2008 r., Warszawa 2008.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., DzU nr 98, poz. 483, z późn. zm.

Lisiecka K., *Innowacje proekologiczne w idei zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa*, [w:] *Zrównoważony rozwój regionów*, red. J. Toruński, H. Wyrębek, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2010.

Lisiecka K., Kubasik A., *Środowisko w globalnej orientacji zarządzania przedsiębiorstwem*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice 2001.

Majewski J., *Agenda 21*, „Polska Gazeta Turystyczna” 1999, nr 10.

Mirowski W., *Ekologizacja jako problem strategiczny w rozwoju turystyki*, Rocznik Naukowy WSTiR 2003, nr 1.

Młynarczyk Z., Zajadacz A., Słowik M. (red.), *Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki*, t. V: *Aspekty przyrodnicze rozwoju turystyki*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2010.

- Moryń-Kucharczyk E., Natowska R., *Publiczno-prywatne partnerstwo dla zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Zrównoważony rozwój regionów*, red. J. Toruński, H. Wyrębek, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2010.
- Our Common Future*, Report of the World Commission on Environment and Development, United Nations 1987, www.conspect.nl.
- Przeorek-Smyka R., *Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju turystyki*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Handlu i Usług nr 23, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Usług, Poznań 2012.
- Simonides E., *Ochrona przyrody*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007.
- Sitek M., *Polityka ochrony środowiska w sektorze usług turystycznych w świetle prawa Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2007.
- Szewczyk A., Kogut-Jaworska B., Ziolo M., *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka*, C.H. Beck, Warszawa 2011.
- Ustawa z dnia 12 maja 2000 r. o zasadach wspierania rozwoju regionalnego, DzU 2000, nr 48, poz. 550.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, DzU 2001, nr 62, poz. 627, art. 3, pkt 50.
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, DzU 2003, nr 80, poz. 717, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, DzU 2006, nr 84, poz. 712.
- Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, red. T. Borys, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Warszawa–Białystok 2005.
- www.eco-label.com. www.europa.eu.int/environment/ecolabel. www.mg.gov.pl.
- www.mos.gov.pl.
- www.msap.pl. www.msport.gov.pl. www.popyt.gov.pl.
- Zrównoważony rozwój turystyki*, S. Wodejko (red.), Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2008.

LAW DETERMINANTS OF SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN THE UE AND POLAND. SELECTED PROBLEMS

Summary: The article presents crucial regulations that regulate the issue of sustainable tourism development in the EU and Poland. It indicates a distortion of existing legislation in this area. In addition, it shows undertakings and ways of supporting sustainability between tourism and environment, which are proposed through Polish and EU legislation.

Keywords: determinants, sustainable development, tourism.